

УДК 343.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.3.24>

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ РОЗРОБОК У РОЗСЛІДУВАННІ ВІЙСЬКОВИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Яремчук В.О.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
старший науковий співробітник,
Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності
імені академіка В.В. Сташиса
Національної академії правових наук України,
лабораторія «Використання сучасних досягнень
науки і техніки у боротьбі зі злочинністю»*

Яремчук В.О. Використання сучасних криміналістичних розробок у розслідуванні військових кримінальних правопорушень.

Зростання кількості ворожих обстрілів України спричиняє людські жертви, руйнування споруд, екологічні катастрофи. Слідчі розслідують сотні кримінальних правопорушень, пов'язаних із веденням бойових дій на території України. Безперечно, розслідування військових та воєнних правопорушень потребує застосування сучасних інноваційних криміналістичних знань. Кримінальні провадження за даними видами кримінальних правопорушень розслідуються починаючи з 2014 року. Незважаючи на те, що є певний досвід розслідування і певна напрацьована практика, на сьогодні, виходячи з величезної чисельності цих кримінальних правопорушень, необхідним є підвищення ефективності їх розслідування. Проблематику розслідування військових кримінальних правопорушень висвітлені у працях вчених Г.К. Авдєєвої, В.В. Білоуса, Е.Б. Сімакової-Єфремян, В.Ю. Шепітька та інших науковців.

Саме тому сьогодні важливим є огляд інноваційних напрямків криміналістики, що використовуються при розслідуванні військових кримінальних правопорушень.

У юридичній літературі розглянуті проблеми застосування гелікоптерів при розслідуванні влучань снарядів у будівлі, території складів, промислових зон тощо. Звісно, це криміналістична розробка, яка дуже потрібна для оглядів зруйнованих будівель на великих площах.

Інноваційні криміналістичні знання при розслідуванні військових кримінальних правопорушень використовують у формі залучення судових експертів та у формі проведення судових експертиз. Однак є певні складнощі у реалізації можливостей проведення судових експертиз, зокрема, і запрошення іноземних спеціалістів. Звичайно, сучасні здобутки у галузі судової експертизи і криміналістики застосовуються під час проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій. Під час огляду місця події в одному з районів Харкова, в якому внаслідок ворожої атаки стався витік нафти у річку, проводився огляд величезних ґрунтових площ та водяних об'єктів. Залучалися спеціалісти для відібрання зразків для проведення різних видів судових експертиз. Була призначена інженерно-екологічна експертиза. Отже, що в умовах війни слідчому не обійтися без використання спеціальних знань та впровадження інновацій як у при розслідуванні військових кримінальних правопорушень. Пропонується розглядати використання інноваційних криміналістичних знань у формі залучення судових експертів та проведенні судових експертиз, і у формі запрошення спеціалістів до слідчих (розшукових) дій.

Ключові слова: інновації, криміналістика, криміналістичні знання, спеціальні знання, судова експертиза

Yaremchuk V.O. Use of modern criminalistics innovations in the investigation of military crimes.

The increase in the number of enemy shelling of Ukraine causes human casualties, the destruction of buildings, and environmental disasters. Investigators are investigating hundreds of criminal offenses

related to the conduct of hostilities on the territory of Ukraine. Undoubtedly, military investigations and war crimes require the application of modern innovative criminalistics knowledge. Criminal proceedings for these types of criminal offenses have been investigated since 2014. Despite the fact that there is a certain experience of investigation and a certain established practice, today, based on the huge number of these criminal offenses, it is necessary to increase the effectiveness of their investigation. The problems of the investigation of military criminal offenses are highlighted in the works of scientists G.K. Avdeeva, V.V. Bilousa, E.B. Simakova-Efremyan, V.Yu. Shepitka and other scientists.

That is why today it is important to review the innovative areas of criminalistics used in the investigation of military criminal offenses.

In the legal literature, the problems of using helicopters in the investigation of projectile hits in buildings, warehouses, industrial zones, etc. are considered. Of course, this is a forensic development that is very necessary for inspections of destroyed buildings in large areas.

Innovative criminalistics knowledge is used in the investigation of military criminal offenses in the form of involving forensic experts and in the form of conducting forensic examinations. However, there are certain difficulties in realizing the possibilities of conducting forensic examinations, in particular, and inviting foreign specialists. Of course, modern achievements in the field of forensic expertise and criminalistics are used during investigative (search) actions, covert investigative (search) actions. During the inspection of the scene of the incident in one of the districts of Kharkiv, where oil leaked into the river as a result of an enemy attack, an inspection of huge soil areas and water bodies was carried out. Specialists were involved in the selection of samples for conducting various types of forensic examinations. An engineering and environmental examination was appointed. Therefore, in the conditions of war, the investigator cannot do without the use of special knowledge and the introduction of innovations, as in the investigation of military criminal offenses. It is proposed to consider the use of innovative criminalistics knowledge in the form of involving forensic experts and conducting forensic examinations, and in the form of inviting specialists to investigative (search) actions.

Key words: innovations, criminalistics, criminalistic knowledge, forensic knowledge, forensic examination.

Постановка проблеми. Активні бойові дії, що ведуться на території України призвели до численних людських жертв, руйнувань житла, екологічних катастроф. Розслідування військових та воєнних правопорушень потребує застосування сучасних інноваційних криміналістичних знань. Кримінальні провадження за даними видами кримінальних правопорушень розслідуються починаючи з 2014 року. Однак і на сьогодні, виходячи з величезної чисельності цих кримінальних правопорушень необхідним є підвищення ефективності їх розслідування.

Стан опрацювання цієї проблематики. Проблематику розслідування військових кримінальних правопорушень розглядають у своїх працях такі вчені як Г.К. Авдєєва, В.В. Білоус, Е.Б. Сімакова-Єфремян, В.Ю. Шепітько та інші науковці.

Метою статті є критичний огляд інноваційних напрямків криміналістики, що використовуються при розслідуванні військових кримінальних правопорушень.

Виклад основного матеріалу. У Харківській області правоохоронці та військові фіксують сліди російської агресії за допомогою квадрокоптерів. За допомогою такої відео фіксації ми бачимо масштаби руйнувань і деталі, не помітні з землі. Дані матеріали постає частина доказової бази для майбутніх судових процесів. Так, під час огляду місця події на Північній проводилася зйомка квадрокоптером 16-поверхівки на вулиці Наталії Ужвій. Половини цього будинку фактично нема, в деяких місцях він світиться наскрізь, а квартири повигорали. Оператор має обрати периметр обльоту, площину – робити зйомку в 2D чи 3D. Дрон злітає, відбувається трансляція на монітор у машині. Усі дрони, які використовуються для фіксації наслідків російських обстрілів в Харкові, були на передовій. Коли ці безпілотники не використовуються для роботи на полі бою, Харківський гарнізон надає їх для створення доказової бази проти військових рф. Найголовніше для цього виду роботи – яку матрицю має дрон, потужність батареї, наявність зуму [1]. Звісно, це інноваційна криміналістична техніка яка дуже потрібна для оглядів зруйнованих будівель на великих площах.

Інноваційні криміналістичні знання при розслідуванні військових кримінальних правопорушень застосовуються і у виді залучення судових експертів і проведення судових експертиз. Однак є певні складнощі у реалізації можливостей проведення судових експертиз, зокрема, і запрошення

іноземних спеціалістів. Г.К. Авдєєва зазначає, що відповідно до законодавства України закордонні судові експерти не можуть самостійно здійснювати експертну діяльність. Лише дозволяється виконання судово-експертної діяльності в складі комісій із державними судовими експертами, незважаючи на наявність підтвердження їх компетенції національними сертифікатами. Це набуло особливої актуальності при дефіциті експертних кадрів, і тому Міністерство юстиції України шукає можливості залучення іноземних експертів для проведення судових експертиз в Україні [2, с. 539-540].

Науковцями було проведено опитування 172 судових експертів судово-експертних установ України. Більшість проанкетованих судових експертів – 95,3 % вказали на необхідність міжнародної співпраці у здійсненні судово-експертної діяльності. Дана співпраця може полягати у наступних видах: у членстві в міжнародних експертних організаціях – 54,7 %; у наданні іноземними колегами допомоги програмним і технічним забезпеченням – 48,3 %; у проведенні спільних наукових досліджень із проблем судової експертизи – 44,8 %; у спільних наукових заходах із судової експертизи – 40,7 %; у проведенні комісійних судових експертиз за участю закордонних експертів – 36,6 %; у поліпшенні якості послуг із проведення судової експертизи – 30,2 %; у запрошенні іноземних експертів до проведення судових експертиз – 27,3 %; у спільному виданні наукових праць – 26,7 %; інше – зазначили 1,7 % [3, с. 18].

Звичайно, інноваційні криміналістичні знання застосовуються під час проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях щодо розслідування військових кримінальних правопорушень країною-агресором. Було проведено фіксацію наслідків атаки безпілотників-«шахедів». Так, ввечері 9 лютого у річки Немишля та Лопань потрапили нафтопродукти з бази зберігання пально-мастильних матеріалів. Внаслідок прильоту на Немишлянський район бензин, масло, дизель потрапило до річки Лопань [4]. Одразу для фіксації слідів цього кримінального правопорушення, вчиненого військовими РФ, працівники Спеціалізованої екологічної прокуратури Харківської обласної прокуратури у співпраці з іншими спеціалістами встановили масштабів екоциду – проведено огляд території, забрудненої внаслідок розливу та горіння нафтопродуктів, відібрано проби зразків ґрунтів для проведення досліджень. Також здійснено обстеження річок Немишля, Харків, Лопань і Уди. Було визначено розмір збитків, внаслідок забруднення ґрунтів, повітря і поверхневих вод, а також призначено інженерно-екологічну, економічну експертизи і експертизу безпеки життєдіяльності [5]. Працювали фахівці різних відомств :

Державної екологічної інспекції в Харківській області, ГУ ДСНС у Харківській області, Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Харківській області, Харків-держпатруля та регіонального офіса водних ресурсів у Харківській області [6]. Щодо виконання судових експертиз за даним кримінальним провадженням, то необхідним є проведення Інженерно-екологічної експертизи для дослідження явищ, процесів та матеріальних об'єктів, що пов'язані із впливом техногенних факторів на стан екосистем, а також з метою встановлення даних, що мають значення для справи. Експерти проводять експертні дослідження в галузі встановлення впливу техногенних факторів на навколишнє природне середовище, в тому числі в галузі оцінки та нормування впливу, визначення істотності шкоди для довкілля, рівня екологічної безпеки та розмірів відшкодування завданих збитків із використанням експертних атестованих методик та зареєстрованих в порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України, літератури рекомендованої для використання при проведенні судових експертиз, інших інформаційних джерел, необхідних для розв'язання завдань [7].

Висновки. В умовах війни актуальним є впровадження різного виду інновацій як у бойовій техніці так і у розслідуванні військових кримінальних правопорушень. Інноваційні криміналістичні знання можуть застосовуватися у двох формах : при залученні судових експертів та проведенні судових експертних, і по-друге, залучення спеціалістів, які мають новітні знання у криміналістичній техніці, до слідчих (розшукових) дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. На Харківщині за допомогою квадрокоптерів обстежили тисячі зруйнованих об'єктів.
URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3655812-aerokriminalistika-ak-droni-z-ludskimi-imenami-fiksuut-zlocini-rosian.html>.

2. Авдєєва Г.К. Актуальні питання розвитку юридичної науки і практики в умовах воєнного стану та мирної розбудови. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/20011/1/Avdeeva_539-541.pdf.
3. Шепітько В.Ю. Судова експертиза та судово-експертна діяльність: погляд крізь призму думок експертів. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2023. Вип. 1 (30). URL: <https://khrife-journal.org/index.php/journalC.12-22>.
4. У Харкові через російський обстріл в річки потрапила колосальна кількість нафти. URL: <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/u-harkovi-cherez-rosijskij-obstril-v-richki-potrapila-kolosalna-kilkist-nafti/>.
5. Удар по нафтобазі: у Харкові намагаються врятувати річку від забруднення бензином. URL: <https://www.unian.ua/ecology/udar-po-naftobazi-u-harkovi-namagayutsya-vryatuvati-richku-vid-zabrudnennya-benzinom-foto-novini-harkova-12546000.html>.
6. Прокурори фіксують наслідки ворожого удару по нафтобазі у Харкові для довкілля. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/prokurori-fiksuyut-naslidki-vorozogo-udaru-po-naftobazi-u-harkovi-dlya-dovkillya>.
7. Інженерно-екологічна (екологічна) експертиза. URL: <https://kndise.gov.ua/inzhenerno-ekologichna/>.